

בשבילי הפרשה

ישיבת מיר ירושלים

גיליון שבועי לתלמידי, בוגרי וידידי ישיבת מיר

פרשת תזריע-מצורע, תשפ"ו

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD - 7:28	Minneapolis, MN - 7:43
Brooklyn, NY - 7:19	Miami, FL - 7:27
Chicago, IL - 7:13	Monsey, NY - 7:20
Houston, Texas - 7:31	Montreal, Quebec - 7:25
Johannesburg, S. Africa - 5:31	Passaic, NJ - 7:20
Lakewood/Deal, NJ - 7:19	Toronto, Ontario - 7:45
London, UK - 7:45	Yerushalayim - 6:33
Los Angeles, CA - 7:08	Zurich, Switzerland - 7:59

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

ידידו לא שוטף במים

מכאן דרשו חולין ק"ו רמז לנט"י. ומברך על נטילת ידיים. והעירו הראשונים על לשון נטילה ולא נקיות ידיים.

ויש שכתבו נטילה לשון נטלא וכלי. וע' ב"י ריש סי' ד' בשם ר' ירוחם ורא"ש דאף דנטילה שחרית לתפלה אולי א"צ כלי אבל נקטו לשון נטילת ולא נקיות, מחמת הברכה לסעודה.

ולכא' כמו"כ י"ל לפי ס"ח הנ"ל ומהר"ל הנ"ל (אך יש לייין בדברי ר"ן הנ"ל לענין מים אחרונים)

וע' ספר חסידים נ"ח שהוא לשון הגבהה וכלשון הקרא וינטלם וינשאם. וכן אבודרהם על לשון על נטילת לולב כמו על נטילת ידיים. וגם לדבריו צ"ל אף שחרית א"צ להגביה.

וע' ר"ן חולין שכתב דאין מברך בלשון על נטילת על מצות מים אחרונים כי א"צ כלי, ועפ"י דעת ב"י סי' ד' הנ"ל. ויש להעיר מנט"י שחרית.

וע' מ"ב במוציא מים ע"י ברז, שהמשך קילוח המים אינו כח גברא אלא יפתח ויסגור. ועפ"י דנו להכשיר גם בבתיים שלנו אם המים באים מאיזה דוד שהוא כלי. אכן הליכות שלמה פ"כ הערה מ' דברז שלנו לא מהני כיון דדוד בבית שלנו מחובר לקרקע ולא הוי כלי. וע' רמ"א כתב אם כבר מחובר ואח"כ עשאו כלי אין נוטלין ממנו, וכן המצב בדוד בבית כי לא נעשה כלי אלא בחיבור הצינורות אחר שכבר מחובר לבית.

ולדבריו נראה כי ברז במטוס חשיב כלי ושפיר נוטל ממנו. (ואי משום נטילה בבית הכסא יש כמה צדדים לומר דלא חשיב שם בית הכסא). ויש שכתבו לפקפק מטעם אחר משום צנורות ארוכים ואכמ"ל.

הערות ותגובות בלשה"ק או באנגלית יתקבלו ברצון במייל
bishvileihalacha@themir.org

כמונה מעות

מרן ראש הישיבה הגאון הרב נתן צבי פינקל זצלה"ת היה מספר על תפילתו של מרן ראש הישיבה הגאון הרב אליעזר יהודה פינקל זצלה"ת, שהייתה במתינות ונעימות כמונה מעות.

הוסיף מרן רה"י הגר"צ וסיפר כי שמע מהגאון הרב יוסף שטרן זצ"ל, ר"מ בישיבת תורה אור, שבשעתו הוא היה הממונה על חלוקת המילגות החודשיות של האברכים בישיבת מיר. מדי ראש חודש הוא היה מקבל לידיו ערימת שטרות של עשר לירות ומחלק אותם לאברכים.

פעם שאל אותו מרן ראש הישיבה הגה"ח הרב אליעזר יהודה פינקל זצלה"ת, איך זה שאתה סופר את השטרות במהירות כה רבה, ואילו את תפילתך אתה מתפלל לאט כמונה מעות?

מרן רה"י הגרא"י זצ"ל לא המתין לתשובתו וענה בעצמו: בתפילה לכל מילה ומילה יש משמעות אחרת, לכן אתה מונה את מילותיה אחת אחת. אך לעומת זאת, שטרות הכסף כולם הם מאותו סוג, ומכאן המהירות.

ובמלאות ימי טהרה וגו' תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת וגו', זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה, ואם לא תמצא ידה די שיה ולקחה שתי תורים (ב, ו-ח)

תמה מורנו הגאון הרב אליהו ברוך פינקל זצלה"ת, מדוע הפסוק "זאת תורת היולדת" שבא לסיים ולכלול את תורת היולדת, לא נאמר אחר כל פרשת דיני היולדת, ומפני מה נכתב דוקא בין קרבן יולדת עשירה שהוא כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת, לבין קרבן יולדת עניה שהוא שתי תורים או שני בני יונה לחטאת, הרי לכאורה מן הדין היה שייכתב אחר קרבן יולדת עניה שהוא סוף כל פרשת יולדת.

ותירץ בהקדם מה שדרשו חז"ל (מנחות ק"ע א) "מאי דכתיב זאת תורת החטאת (ויקרא ו, יח), וזאת תורת האשם (שם, ז, א), שכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם", ואמרו בגמ' מגילה (דף לא ע"ב) בזמן שאין בית המקדש קיים וכו', כבר תיקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עוונותיהם.

והנה יש לדון בזמן הזה, באדם שנולד לו בן או בת ורוצה לעסוק בתורת היולדת, באיזו פרשה יקרא, ולפום ריהטא היה נראה לומר דעשיר ילמד תורת קרבן עשיר, ואילו העני ילמד תורת קרבן עני. אולם היותר נראה שאף עני ילמד תורת קרבן עשיר, שהרי כל פטורו של העני מלהביא קרבן עשיר הוא משום שלא מצאה ידו, וזה הרי לא שייך כשלומד תורת הקרבנות, ושם כולם שוין אצל עשירות, ולכן כלפי תורת הקרבנות צריך הוא ללמוד פרשת קרבן עשיר.

ולפי זה מיושב היטב מה טעם נכתב הפסוק של "זאת תורת היולדת" לאחר פרשת קרבן עשיר, שהרי כאשר באים ללמוד את תורת הפרשה של הקרבן ולקיים ע"י כך "זאת תורת היולדת", הרי בזה כולם שווים ועומדים בתורת קרבן עשיר.

משלחן רבי אליהו ברוך

דברי הימים

דברי הותנתו

שמירת הלשון - עיקר חיי העולם הזה

"השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר צויתם תשמרו לעשות. וזכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים" (דברים כד, ח - ט). וזכרנו (שם): "ולפי דעתי שהיא מצות עשה ממש, כמו (שמות כ, ח): 'זכור את יום השבת לקדשו', 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים' (שם יג, ג), 'זכור את אשר עשה לך עמלק (דברים כה, יז)', 'כולם מצוה, אם כן גם זה כמותם והיא אזהרה מלדבר לשון הרע, יצוה במצות עשה שנוכח העונש הגדול שעשה ה' לצדקת הנביאה".

איסור לשון הרע - מיסודות אורח החיים של עם ישראל

חיוב הזכירה התמידית שמונה הרמב"ן במצוות הללו, מעיד על החשיבות הגדולה שבאותם המצוות. מצוות אלו, הם יסודות אורח החיים של כלל ישראל. והיינו, כי חיוב זכירת השבת מעיד על חשיבות השבת, שהיא עדות על בריאת שמים וארץ. חיוב זכירת יציאת מצרים מעיד על חשיבות יציאת מצרים, שהיא יסוד כל האמונה של כלל ישראל. וכן חיוב זכירת מעשה עמלק מעיד על חשיבות מחיית עמלק, שכל זמן שעמלק קיים אין שמו של הקב"ה וכסאו שלמים. ומחיית עמלק היא עצמה קיום כבוד שמים ושמו יתברך.

והנה בכלל מצוות אלו שהם יסוד קיום האומה, נצטוונו לזכור את העונש הגדול שנענשה בו מרים לאחר שדיברה לשון הרע על משה רבינו. עד כמה נורא הדבר, איסור לשון הרע עומד במקום אחד עם שבת, אמונה, מחיית עמלק!

לא זו בלבד, אלא שנינו בתורת כהנים (בחוקותי פ"א): "וכן הוא אומר (שמות כ, ח): 'זכור את יום השבת לקדשו', יכול בלבד. כשהוא אומר 'שמור' הרי שמירת לב אמורה, הא מה אני מקיים 'זכור', שתהיה שונה בפיקדו וכן הוא אומר: 'זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים'. יכול בלבד, כשהוא אומר: 'השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות' הרי שכיחת לב אמורה. הא מה אני מקיים 'זכור' - שתהיה שונה בפיקדו. ומבואר, שזכירה זו האמורה, היינו זכירה בפה דווקא, מלבד חובת שמירת הלב וכפי שמצאנו במצות זכירת מעשה עמלק כשקוראים בתורה מידי שנה את פרשת זכור, שעלינו לזכור בפה ולא רק בזכירת הלב. וכן במצות זכירת השבת ויציאת מצרים.

איסור אמירת לשון הרע הוא אחד מיסודות החיים שלנו. להיות יהודי שמדבר לשון הרע, זה כמו להיות יהודי שמחלל שבת, ואינו מקיים את חג הפסח, כל אחד מבין שאדם כזה אינו יהודי. כך בדיוק נחשב מי שמדבר לשון הרע!

*

רבינו 'החפץ חיים' זצוק"ל הקדיש את כל ימיו בכדי לכתוב ספרי הלכה רבים למען עם ישראל לדורות, וידוע עד כמה היה חשוב וחביב בעיניו ספרו 'חפץ חיים' אשר מפרט את כל ענייני איסור לשון הרע ורכילות. אין לנו מושג על גדלותו של 'החפץ חיים', ולא בצדקותו הרבה. וביותר

מכך גאונותו המופלגת שהיתה למעלה מכל ההשגות שלנו. רק תלמיד חכם מופלג שלומד בעיון רב סוגיה על מפרשיה, ולאחר מכן מעיין היטב ובדקדוק רב בדברי המשנה ברורה, ביאור הלכה ושער הציון, יכול לקבל מעט השגה בגאונותו של 'החפץ חיים'. והנה, כל המעיין בספר 'חפץ חיים' יראה שהוא מעין שולחן ערוך שלם העוסק בכל ענייני איסור לשון הרע ורכילות על כל פרטיהם ודקדוקיהם עד לאחת, עם דוגמאות וציורים בכדי להחיות ולבאר את ההלכה לכל פרטיהם. את הנהגה זו שנהג הח"ח בספר 'חפץ חיים', להאריך כל כך בענין אחד, לא מצינו בכל ספריו, ולא בכדי נקרא שם רבינו בכלל ישראל על שם הספר 'חפץ חיים'.

רבינו החפץ חיים ידע ולימד אותנו עד כמה איסור לשון הרע עומד כאחד מיסודות אורח החיים של כלל ישראל, וטרח והעמיד אותנו בעיקר הספרים למרות שהוא עוסק 'רק' במצווה אחת. אולם מצווה זו מעמידה את כל צורת היהודי!

שמירת הלשון - יסוד לחיי עולם הזה

בביאור חומר איסור לשון הרע, וחיוב הזכירה התמידי באיסור זה, יש לומר על פי הכתוב בתהילים (לד, יג - יד): "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב. נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה". והנה, 'חיים' הם הדבר היקר ביותר שיש בעולם, ולזה אמר דוד המלך שכל אדם החפץ בחיים ולראות בטוב, עליו לשמור את לשונו מלדבר רע. והיינו, שמבלי שאדם מקפיד על קיום מצוה זו, גם חיי עולם הזה אינם חיים. וכבר ידועים בזה דברי המדרש רבה (ויק"ר ר טז, ב): "מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי, והיה מכריז ואומר מאן בעי למזבן סם חיים? אודקין עליה [דחקו בו הבריות לקנות ממנו] רבי ינאי הוה יתיב ופשט בתורקליניה [ישב ולמד בטרקלינו] שמעיה דמכריז מאן בעי סם חיים, א"ל תא סק להכא זבון לי [בוא לכאן ותמכור לי]. א"ל לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך [אתה ושכמותך אינם זקוקים לזה]. אטרח עליה סליק לגביה [הפציר בו ועלה אליו]. הוציא לו ספר תהלים הראה לו פסוק (תהילים לד, יד): 'מי האיש החפץ חיים' מה כתיב בתריה (שם לד, יד): 'נצור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב'. א"ר ינאי אף שלמה מכריז ואומר (משלי כא, ג): 'שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו'. א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיעו: 'מי האיש החפץ חיים'". והיינו, כאמור, כי בעוד שרבי ינאי עצמו פירש את משמעות הכתוב: "מי האיש החפץ חיים" על חיים ולא מוות, בא רוכל זה והעמיד את משמעות הכתוב על חיי עולם הזה במשמעות הגבוהה ביותר. עם לשון הרע אין חיים! אין צורת אדם, אדם שמדבר לשון הרע הוא 'מת' שעומד על שני רגליים! זה לא חיים!

עם מעט התבוננות באיסור זה של לשון הרע, אפשר להבחין בקל עד כמה מי שנוהר בכך יש לו 'חיים'. הלא אדם שמורגל בלשון הרע, בחיטוט אחר החסרונות של אחרים ועוסק בכך בכל שיחתו, חיי קשים ומרים כלענה. כל הזמן הוא עוסק בראיית חסרונות חבריו, ולדבר עליהם

רע, וממילא כך הם מרגישים כלפיו, ואין לך אדם שפל ומבוזה ממנו. ולעומת זאת מי שזהיר בדיבור לשון הרע, בשמיעת לשון הרע ואפילו באבק לשון הרע, הרי ממילא הוא מתרומם ורוכש קנין של אצילות ועדינות הנפש. הוא קונה 'לב מרגיש' בצער חברו, ויודע להעריך ולכבד את חברו. אדם החי באופן זה, חייב נעלים יותר, וממילא כבר הוא לא יכול לדבר לשון הרע על יהודי כלשהוא והוא שמור ומוגן מחטא זה ומחטאים אחרים, אלו הם ה'חיים' האמיתיים של מי ש'חפץ חיים'.

וכבר סיפרנו כמה פעמים מה הם חיים אמיתיים, חיי 'העולם הזה', כפי שתיאר זאת מרן ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל. בסמוך לישיבה היה סנדלר שהיה מכין נעליים בחנותו, ובכל עת הוא היה מניח את נעליו מעל גבי משטח גדול מחוץ לחנות על מנת שיתייבשו בשמש מהדבק. מידי פעם היה נעמד מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל ליד החנות והתבונן ממושכות בנעלים קטנות, שהיו מיועדות לתינוק שלובש נעליים לראשונה בחייו. תלמידיו הקרובים של הגר"ח לא הבינו מה יש לראש הישיבה, מגדולי וגאוני הדור, לעמוד כך ולהסתכל בנעליים של תינוקות. לימים, שאל אחד מהתלמידים את מרן הגר"ח זצ"ל בטעם הדבר, והשיב לו שתוך כדי שהוא מסתכל על הנעלים הוא חושב על שמחת הלב הגואה באמא שקונה לילדה הקטן את הנעלים הראשונות בחייו. הרי לך חיי 'עולם הזה' אמיתיים - השתתפות בשמחת הילד על מנעליו החדשים, שהרי שמחה זו קיימת רק בעולם הזה ולא בעולם הבא, משום שרק בעולם הזה אדם יכול להרגיש את שמחת השני ולשמחו בה, אולם בעולם הבא אדם אינו משתתף בשמחת השני. זהו אושר החיים בעולם הזה!

ומאידך גיסא, אדם המסוגל לדבר לשון הרע על חברו, הרי הוא הורס את חיי בעולם הזה! אין לו שום הנאה מלבד עצם השפלת חברו, וכי יש הנאה אמיתית בהשפלת האחר? אדם הסבור שהשפלת האחר תרומם אותו אינו אלא טועה, ואף יש בזה ממידת האכזריות! לא זו בלבד, אלא יש בזה כדי להביאו לידי השפלה ובזיון, על שהוצרך 'לרומם' את עצמו על ידי השפלת חברו. כל אדם שזכה להכיר במעלת חיי 'עולם הזה' האמיתיים, לא יעלה על דעתו ליהנות ב'הנאה' מפוקפקת כזו. וכבר אמרו חז"ל (ערכין טו, ב): "לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות, ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך, אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון".

חומרת עוון לשון הרע - ללא מעשה עבירה

ונראה עוד להוסיף ולבאר בחומרת עוון לשון הרע, כי הנה ישנו הבדל גדול יש בין איסור לשון הרע לשאר העוונות, בעוד שכל העבירות נצרכות למעשה עבירה על מנת לעשותן, כגון באיסור גניבה, חילול שבת, כלאיים וריבית, ומפני כך נהיר לו לאדם שיש במעשהו עוון ונרתע ממעשה העבירה. אולם איסור לשון הרע אינו כרוך בעשיית מעשה כלשהוא, אלא בדיבור או שמיעה בלבד. ולכך סבור האדם שאין בזה כל איסור ואינו נרתע ממנו, ומטעם זה הטילה התורה על האדם לזכור את איסור זה היטב, ואין די בזכירת הלב בלבד, שהרי עבירה על עוון זה פוגמת בכל מהות האדם, אלא הוצרכנו לשנן זאת בפה, כפי שנצטוינו בזכירת השבת ויציאת מצרים.

בעונשו של המדבר לשון הרע, נאמר (ויקרא יג, מו): "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", וביארה הגמרא (ערכין טז, ב): "מה נשתנה מצורע שאמרה תורה 'בדד ישב מחוץ למחנה מושבו', הוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו לפיכך אמרה תורה בדד ישב וגו'". וכן מצינו בדברי הרמב"ם בפירוש המשניות (נגעים פ"ב, ב, מ"ה): "שהצרעת הזו האמורה בתורה אמרו שאינה אלא עונש לבעל לשון הרע כדי שיפרוש מבני אדם וינוחו מנזקי לשונו". ומבואר שעונש המדבר לשון הרע בא לו ב'מידה כנגד מידה', שכיון שלא חשש להבדיל בין איש לרעהו בלשונו הרעה, משום שאינו יודע לחיות את חיי העולם הזה באופן נעלה, נענש בנגע הצרעת, למען יצא מן המחנה לשבת בדד, ויתבדל משאר הבריות החיות את חיי העולם הזה האמיתיים.

*

אנו מתקרבים והולכים לימי הדין הממששים ובאים, ומוטל עלינו להתעורר ולהתחזק ביתר שאת ובפרט בדברים אלו. מרן הגר"ח זצ"ל היה נושא דברים לפני ציבור המתפללים בראש השנה קודם התקיעות, וביום כיפור, ובשני זמנים נשגבים אלו הוא היה מדבר על מעלת ההרגשות של בן אדם כלפי חברו, וכפי שזכורני שפעם אחת הוא דיבר על סבלם הגדול והמתמשך של יהודי רוסיה [קודם שהשתחררו ממשטר הקומוניזם] ועל כך שאיננו מרגישים את סבלם כראוי. ונעמוד ונתבונן, וכי חסר נושאים עליהם יש צורך לדבר בימים הנוראים בפני הציבור, הלא זו שעה שאנו עומדים למשפט לפני מלך מלכי המלכים והיה לו לדבר על נושאים לכאורה גבוהים בהרבה. אמנם התשובה הראויה לזה, כי אכן כן! בימים אלו עיקר בקשותינו היא לזכות לחיים, ועל זה נסוב עיקר דין הקב"ה, ולכך אנו צריכים בימים אלו להכיר במעלת חיים אמיתיים.

ובל נטעה לחשוב, כי אין הדברים אמורים אלא לענין התחזקות בעניני 'בן אדם לחברו', שמוטל על האדם להתעלות ולהרגיש את חברו כאילו היה כמותו, אולם אין לזה שייכות לעניני דברים הנוגעים ל'בין אדם למקום', משום שהא בהא תליא, אי אפשר להתחזק ולהתעלות ברוחניות כלל ללא שנתעלה תחילה בעניני 'בין אדם לחברו' וכפי שנינו באבות (פ"ג, מ"י): "כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו". בין אדם לחברו ובין אדם למקום - אחד הם. ומטעם זה חובה עלינו להתחזק ביתר שאת בלימוד ספר 'החפץ חיים', ולהשכיל ולדעת שעיקר 'חיי עולם הזה', הוא להרגיש את השני בכל עניניו, בעת צער ובעת שמחה, לכבדו ולרוממו, וממילא נשמור על קדושת הפה לבל נוציא מפינו תיבה אחת קודם שנמדוד אותה היטב בעשר משקולות.

מרן ראש הישיבה זצוק"ל לא הצליח להמשיך את דבריו מחמת חוליו, וסיים בדברים מבהילים אלו, כפי רום מדרגתו:

כתוב (תהילים נא, יז): "ה' שפתי תפתח", מי הוא שיכול לדבר, מי שמקיים בעצמו את דברי הכתוב (שם לד, יד): "נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה". אני חושב שנכשלתי השבוע בענינים אלו ולכך אינני יכול לדבר... יש לי הרבה דברים לבקש מכם... הקב"ה יעזור שנזכה לעמוד בימי הדין בפה קדוש ונקי.

Potential for Perfection

Harav Hagaon Elimelech Reznik Shlita

Rashi states, at the beginning of the parshah, regarding the words אשה כי תזריע:

אמר ר' שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף.

The previous parshah, Shemini, discussed the tumah and taharah of animals, while Tazria discusses the tumah and taharah of people, and Rashi, quoting Vayikra Rabbah, explains that this follows the sequence of the original briyah, when the animals were created before people.

Why, indeed, was man was created after the animals? If he was the purpose of the entire creation, why was he created last?

Another question relates to the Midrash quoted by Rashi, which cites the passuk (Tehillim 139) אחר וקדם צרתני and explains that man's creation at the end of the briyah is meant to convey the following message: אם זכה אדם אומרים לו אתה – if man is worthy, then he is told, "You preceded all of creation," and if he is unworthy, he is told, "Even a gnat preceded you." So whether he preceded or followed the animals depends on his behavior. In reality, the plan to create him came first, though his actual creation happened last, but how do we understand this dichotomy of man being both first and last in creation?

A third question I'd like to address: why does the mitzvah of milah appear here, at the beginning of the discussion of the tumah of man? What connection is there between milah and tumah?

The Yismach Moshe offers a beautiful insight, on the passuk in Bereishis אדם נעשה אלקים ויאמר אלקים נעשה אדם. He cites the aforementioned Midrash about אחר וקדם צרתני, and quotes the Sefer Halkarim's observation that the Torah states וירא ויורא regarding each aspect of creation, with the exception of man. The Sefer Halkarim explains that everything besides man was created in its ultimate, perfect state. An animal, for instance, comes into existence in a state of shleimus; it carries out its tafkid on the day it is born, and that's essentially how it remains for the rest of its life. It doesn't change or grow in any significant way.

Man, on the other hand, is created imperfect; he is not yet a full adam. That's because the purpose of his creation is for him to work on himself to attain shleimus, and build himself through Torah and mitzvos. He is not meant to remain the

same as when he is born, or even the same as he was last year or yesterday; he should constantly grow and perfect himself. In that sense, when he is born he is inferior to an animal, because he is imperfect. Therefore, says the Sefer Halkarim, the Torah does not say ki tov about Adam, since ki tov can be said only about something that is in a state of perfection, the way Hashem intended it.

We can add that not only is man incomplete and imperfect at the outset, but it is also possible that he will corrupt himself and become a rasha, so we really don't know if he will turn out tov.

IN CONJUNCTION WITH HASHEM

When Hashem said, נעשה אדם, He phrased this statement in the plural, even though He actually created Adam Himself, as the passuk later says, ויברא אלקים את האדם. Chazal, quoted by Rashi, explain that Hakadosh Baruch Hu consulted, as it were, with the malachim, to teach us proper, humble conduct: that a greater individual should take advice from a lesser individual. The Yismach Moshe explains, however, that the statement נעשה אדם was addressed to Adam himself: "Let us – the Eibishter and you together – create man." The first step of man's creation was Hakadosh Baruch Hu's fashioning of his physical body, but that body is incomplete, and awaits man's own efforts to perfect it: Will he attain shleimus in this world by building himself and becoming a talmid chacham, a person who learns Torah and performs good deeds? So the person is "made" by the combined efforts of Hakadosh Baruch Hu and himself.

Similarly, regarding the words נח תולדות נח, the Midrash Tanchuma teaches that the main progeny of Noach was – Noach himself! We generally understand that a person's toldos are his children and his maasim tovim, but according to this explanation of the Midrash, the ultimate product that a person creates in his life is his own self. What did Noach have to show for himself in his lifetime? That he made Noach, turning himself into an adam hashalem.

Returning to our first question – why Adam was created last – we can now explain that it is because at the time of his initial creation, man is the lowliest of all creatures. Every animal is created in a state of shleimus; a monkey or an elephant is a monkey or an elephant from the day of its birth until the day it dies. Adam is created incomplete, and in that sense, he is lower than animals and was therefore created after them.

As to whether man was really first or last in the briyah, the answer is that it depends on whether he actually achieves the shleimus he is meant to attain. If he is worthy — i.e., he perfects himself — then he becomes greater than anything else in the universe; he is the nezer habriyah, the crown of creation. But if is unworthy, then a gnat is more chashuv than him. The gnat, at least, has attained the shleimus it is capable of, while he is a gornisht.

Finally, the mitzvah of milah exemplifies man's role in his own creation. The Sefer HaChinuch (Mitzvah 2) wonders why, if Hakadosh Baruch Hu wanted man to be circumcised, did He create him an arel. He answers that Hakadosh Baruch Hu wanted man to be the one to perfect the human body, so He intentionally created him imperfect:

ורצה להיות ההשלמה על ידי האדם, ולא בראו שלם מבטן, לרמוז אליו כי כאשר תשלום צורת גופו על ידו, כן בידו להשלים צורת נפשו בהכשר פעולותיו.

By creating man imperfect, says the Chinuch, Hakadosh Baruch Hu was hinting that just as he has the power to perfect his own body through milah, he also has the power to perfect his soul through his good deeds. The mitzvah of milah is just the beginning of the work it represents.

That is why, when the Torah begins its discussion of the tumah of man — which comes after the tumah of animals, just as in the sequence of the briyah — it opens with the mitzvah of milah, to hint that man is created with the ability, and the need, to work to perfect himself.

This insight sheds new light on the berachah we give the baby at a bris: כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים. We are telling him, "Just as you were zocheh to perfect your body through the mitzvah of milah, you should be zocheh to perfect your soul through Torah, marriage, and good deeds."

THE GREATEST SELF-PERFECTION

The sefarim teach us that the main shleimus a person can acquire is through limud haTorah, which transforms the person from a collection of animalistic traits and impulses into an adam hashalem, who is in control of his desires.

The Maharal and the Vilna Gaon note that in addition to the realms of bein adam laMakom and bein adam lachaveiro, there is also a realm of bein adam l'atzmo. And bein adam le'atzmo is limud haTorah. Through learning Torah a person transforms himself; nothing can change a person as much as learning Torah and make him bigger, better, and entirely different.

This is reflected in the progression of Sefiras Ha'omer. At first, on Pesach, we offer the Korban Omer, which is made of barley — animal fodder. Then, on Shavuot, we offer the Shte HaLechem, which is made of wheat — human food, reflecting our own transformation, which happens through Kabbalas HaTorah.

We should all be zocheh to prepare ourselves properly for Kabbalas HaTorah and become bigger and better, as we acquire the shleimus that limud haTorah confers.